

NATUREN TILL SALU

Miljökatastrof - en god affär

Företagen försöker visa sig miljövänliga. Men dom gör det på marknaden. När det blir fråga om värde och pris på naturmiljön, klimatkompensationen och spekulera om risken för miljökatastrofer engagerar sig företag, banker och finansbranschen. Men när naturen inte lyder marknadens lagar drabbas de fattiga i fattiga länder. I spåren av kapitalistisk rovdrift raseras deras livsmiljö. Och miljön blir sämre.

”Ett av de starkaste argumenten för att sätta prislappar på miljön är att man inte talar ... samma språk som företagen.” står det in en rapport från svenska Naturskyddsföreningen från 2010. *”Monetär värdering kan vara bra ibland...”* säger man i en lärarhandledning.

Världsnaturfonden WWF arbetar, enligt deras webb, för: *”en hållbar blå ekonomi och [så att]... kapitalägare kan ta steg för att investera för planeten.”*

Stockholm Resilience Centre vid Stockholms Universitet har bl.a. sagt (2009) att man utvecklar: *”...metoder att bättre beräkna värdena av ekosystem och biologisk mångfald för framtida finansbedömningar”*.

Miljö och forskare är alltså på marknadståget. Det som körs av företagen. Det har skett en långsam och gradvis infasning av nyliberalism inom miljöpolitiken sedan åttiotalet. Startpunkten är förstås att naturresurser betraktas som produkter under kapitalismen. Längre har angetts kostnadskonsekvenser av reformer. Detta, har skapat en tradition av prissättning av effekter i miljön av t.ex. en planerad infrastruktur. Inom skogsbruk, jordbruk och naturvården har naturligtvis satts pris och handlats med naturresurser. Men det har inte skett handel med dessa värden. Nu är dock detta på väg. Nu sätter man pris på åtgärder mot klimathoten under de internationella överenskommelserna. Mer och mer sprids detta, inte minst genom värdering av ekosystemtjänster.

Ekosystemtjänster betyder förenklat nyttigheter som finns eller uppstår i naturen i samspel med industriell verksamhet. Dessa har utvecklats från enkla produkter på en marknad till finansinstrument. Naturen har blivit naturkapital, som blivit finansiella tillgångar eller spekulantrisker.

Det finns en inarbetad och närmast automatisk acceptans och tillämpning av konceptet ekosystemtjänster. Begreppet har upptagit stor aktivitet bland inte minst forskare för att utveckla metoder och

tillämpa dessa för att sätta pris på olika aspekter på naturen. Bl.a. jobbar man med att sätta prislappar på naturvärdena för de officiella budgeträkenskaperna i flera länder. Men det har dock inte kommit så långt i direkt praktisk användning. Det används mest som en slags låtsas marknadsanpassning vid myndigheternas bedömning för ekologisk kompensation. Det gäller då ett ingrepp i naturen är aktuellt och om det ska kompenseras med förbättringar på ett annat ställe. Vanligast har varit att utgå från betalningsviljan för en nyttighet. Även om tänkandet i pris och ekonomiska termer ofta kommer i förgrunden har det varit svårt att rent konkret tillämpa begreppet har Naturvårdsverket konstaterat.

Trots svårigheter att få till en praktisk användning pågår omfattande ansträngningar att utveckla prissättningen av naturens värden för användning inte minst i offentlig verksamhet. Ledande organ som FN:s miljöinstitution och EU-kommissionen har relativt stor aktivitet, inte minst genom stöd till forskningen.

Främst på senare tid har viss kritik av identifieringen av naturen som produkt börjat höras. Det varnar för att människors arbetsproduktion och naturens ”produkter” hamnar på samma värdeskala. Kritisk granskning finns också om utsläppskrediter för klimatutsläpp.

Här är det inte meningen att i största allmänhet ifrågasätta forskning och myndigheter respektive miljöorganisationer. Beskrivningen av miljöhoten är naturligtvis ovedersäglig. Snarast är det vad de gör som ska ifrågasättas. Är man inte på fel väg? Med felaktigt angreppssätt kommer inte miljöproblemen lösas. Mycket krävs om problemen ska ens lindras under kapitalismen. Den oroande återvändsgränd är att man anammar de nyliberala trossatserna och ger deras aktörer ett katastrofalt inflytande.

Det som är på väg att hända med miljön försökte en journalist och en forskare, Sandrine Feydel och Christophe Bonneuil, bena ut i boken PRÉDATION Nature le nouvel Eldorado de la finance.¹ Den sevärda filmen Banking Nature kompletterar boken; båda kan laddas ner. Predation står för rovdjurs dödande.

De beskriver utvecklingen i synen på naturen. De menar att det slagit igenom att se naturen som ett hela tiden föränderligt flöde. Därmed har det gradvist ökat engagemang från bankirerna och finanssektorn. Inte minst för att det verkar som stämna överens med hur dessa ser på ekonomin. Därmed passar det också som hand i handske med det rådande

¹ Feydel, Sandrine, Bonneuil, Christophe, PRÉDATION Nature le Nouvel Eldorado de la Finance, La Decouverte, Paris 2015.

privatiseringsivern på det nyliberala marknadsfundamentalistiska sättet.

Nyckelroller har några få men betydande drivande personerna bakom denna utveckling. Forskare med tydlig ideologisk ryggsäck har drivit på. Etablerade högbröstade miljöorganisationer har anammat och understött utvecklingen.

Den som kallas världens största miljöorganisation, USA-baserade Nature Conservancy, förekommer ständigt i dessa sammanhang. Före detta chefen där var tidigare investerare på banken Goldman Sachs. Han har spelat roll bakom ett starkt engagemang för att marknadsintroducera naturkapital inte minst i tredje världen. Dessutom har man drivit på för att utveckla finansiella produkter kring en handel med miljörisker. En som mest envist drivit på heter Pavan Suceava. Han är bl.a. ordförande i Världsnaturfonden. Det är samma organisation som i Sverige leds av bl.a. tre före detta Naturvårdsverkschefer.

Nature Conservancy finns bland engagerade institutioner bakom ett stort Natural Capital-projekt hos Stanford-universitetet. Det stöds också av Världsnaturfonden WWF och Stockholm Resilience Centre vid Stockholms Universitetet och pågår än idag. Det handlar om att utveckla prisvärderingen av naturkapitalet och av ekosystemtjänster.

Ivrigt utvecklas ekonomisk värdering av naturen, av naturkapital och ekosystemtjänster. Det används sen i ekologisk kompensation, klimatkompensering och miljöriskoptioner. Kompensation sker genom att företag samlar rättigheter för att försämra biologiska mångfalden eller släppa ut klimatgaser genom att göra det bättre på en annan plats. Succesivt tas steg mot en total marknadsanpassning av naturen.

Boken berättar om utvecklingen av finansiella produkter som försäkringar för miljökatastrofrisker (cat bonds). Bl.a. har finansiärerna gått in för att lämna mikrolån med säkerhet i form av den bit natur som är den enda tillgången för de fattiga i tredje världen. Utan att de kontrollerar att det finns realistiska möjligheter att betala tillbaka lånen med annat än att ge upp egendomen.

Författarna visar hur företagen som engagerar sig i miljön trots allt tillämpar samma gamla affärsmodell som påbjuds av det kapitalistiska systemet. De gör bara sådant som väntas ge vinst och sådant som de själva är vana att hålla på med. De har bara en lite speciell del av verksamheten som är *grön*. Men ett visst engagemang räcker inte – det måste till kunskap och ödmjukhet också. Välfärden riskeras och resultatet kan bli en katastrof.

Det handlas t.ex. med försäkringar om att en speciell art inte ska komma att utrotas. De finansiella produkterna som spekulerar i

miljörisker växer. Fler institutioner, som Världsbanken, banker och försäkringsbolag samt konservativa miljöorganisationer, o.s.v., blåser upp sig. Logiken är förstås att tjäna pengar. Försäkringen mot risker för katastrof säljs vidare och blir därmed anonym. Den är inte längre förknippad med den hotade arten eller biotopen. Köpare har inte någon känsla för naturens villkor. Försäkringen blir en produkt vilken som helst på marknaden. Spekulation och handel får sin egen logik. Författarna jämför med galna spekulatören om förluster i bostadslånekarusellen som ledde till finanskrisen i USA 2007-2008.

Boken har några år på nacken. Vid den tiden var cat bonds heta spekulationsobjekt eftersom de gav hög ränta. Utvecklingen går vidare mot allt större inslag av marknadshandel och finansiella produkter i relation till miljön.

Aggressiva institutioner, forskare, frivilligorganisationer – inte minst miljöorganisationer – driver på för mer handel med miljöresurser och finansiella produkter. De som lever på marginalen drabbas värst. Det finns också en tendens att jord och skogsbruk i tredje världen utsätts. En av drivkrafterna för marknadiseringen är förstås avtalen om klimathotet och handeln med utsläppsätter. Företag och nationer vill slinka undan och slippa göra något hemma och istället räkna in minskningar genom olika insatser för att sänka koldioxidutsläppen. Det är vanligen genom att odla skog eller växter i havet.

Exempel på utvecklingen mot allt mer generell marknadsanpassning av natur finns det gott om. Företagen i väst vill skaffa sig utsläppskrediter genom att satsa på beskogning och grödor i haven, vanligen långt borta – i tredje världen. Redan sker omfattande återplantering av skog för att ordna kolutsläppsätter.

Dessa verksamheter har lett till marginalisering av ursprungsbefolkningar och deras utkomst efter ödelagt småskaligt jordbruk, jakt och fiske. Dessutom ifrågasätts vilken bestående effekt kollagring i skogen och till havs har. Storskalig återodling av skog har visat exempel på katastrofala effekter på biologiska mångfalden. Monokultur innebär utarmade livsbetingelser för ett varierat artbestånd. Filmen visar detta på ett övertygande sätt. Vad säger att inte skogen raskt huggs ner när priset blir det rätta? En artikel nyligen i tidskriften Science pratar om en potential av 25% ökad skogsyta på jorden, som skulle kunna lagra 200 Gton kol. Det motsvarar ca. 25% av redan utsläppt kol. En sådan åtgärd skulle klara mycket av klimatproblemet. Men det skulle ha dramatiska effekter på ekosystemet och den sociala situationen för befolkningen. Men i t.ex. Borneo har redan två tredjedelar av skogen skövats. Så där skulle det finnas plats för mer skog.

Författarna berättar om australiska vattenkvotmarknaden. Australiens regering har en mallig presentation av systemet (Murray-Darling Basin). Det har gjort att vissa spekulerar i kvotpriset på marknaden hellre än fortsätter att vattna sina risodlingar. Vid en torrperiod sköt priset i höjden. Systemet har gagnat stora plantager mest. Ökade vattenanvändningen har lett till att bräckt havsvatten ersatt sötvattnet och förändrat ekosystemet helt och därmed livsbetingelserna för lokalbefolkningen.

De pekar också på att jordbruket i utvecklade delen av världen orsakar jämförelsevis större klimatgasutsläpp än i underutvecklade världsdelar. Det betyder att åtgärder måste sättas in mot det hyperintensiva industriella jordbruket i väst. Men tvärtom medför klimatpolitiken att man från väst gett sig på och i stor skala ändrat villkoren för jordbruket i syd genom intensiv monokultur och starka växtskyddskemikalier för att klimatkompensera genom att knyta kol i främst den afrikanska jorden. Det äventyrar överlevnaden för den småskaliga och lågklimatpåverkande jordbruket samtidigt som klimatförändringarna riskerar påverka återväxten ogynnsamt av växt och annat levande. Och det är inte bonden som tjänar mest på marknaden för minskningsrätterna. Löjligt lite enligt författarna. Dessutom är det osäkert hur mycket och hur länge (eller kort) kolet stannar i jorden. Det framstår tydligt att detta innebär att de fattiga i syd – som står för liten klimatpåverkan – får stå för åtgärderna medan de rika högklimatpåverkande nord kan brassa på som förr och inte ändra varken verksamheter, lagar eller beteende.

Svenska SNF har berättat om kaffeodlingen i Costa Rica. Värdet av pollinerande bin i området värderades till 60 000 dollar per år. När kaffepriset gick ner började man odla ananas istället. Ananas behöver inte pollineras. Värdet av bina, pollineringen och skogen runt kaffeodlingen blev därmed noll. Knappast rättvisande.

Boken beskriver geoengineering som ytterligare ett sätt att skapa betingelser för att fånga in och binda kol – snarare än att minska utsläppen – och därmed ordna utsläppsrättigheter med marknadsvärde. Hänsyn till naturen och biologiska mångfalden är inte en framträdande prioritering i dessa upplägg. Geoengineering har kritiserats, bl.a. av FI:s ekologiskommision, se Internationalen.se.

Exemplen visar på det katastrofala för miljön med marknadshandel och när finansbranschen tar över. Det är naturligtvis ingen nyhet att naturresurser blir till produkter under kapitalismen. Men nu är en nya fas på väg. När de fattiga tvingas ta lån och odla i monokultur försämras deras miljö och raderas deras möjlighet att överleva. Det har oanad effekt – för det mesta negativ - på den biologiska mångfalden.

LOO